

4/16.1.2014

JYRKKÄKOSKEN RUUKIN RESTAUROINTI 1996-1998
RESTAUROINTIKERTOMUS



Museovirasto
rakennushistorian osasto

Karim Peltonen 31.8.2000

	2
REKISTERI- JA PERUSTIEDOT	3
1. JOHDANTO	4
2. HANKKEEN TAUSTAT	4
3. RUUKIN HISTORIALLISET VAIHEET	4
RUUKINMILJÖÖ	5
4. RESTAUROINTIHANKE	5
4.1 TAVOITTEET	5
4.2 YHTEISTYÖTAHOT, TYÖN ORGANISOINTI	5
4.3 HANKKEEN KULKU	6
TYÖMAA JA SUUNNITTELU	6
TUTKIMUS, DOKUMENTOINTI JA VALVONTA	7
5. RUUKINALUEEN YKSITTÄISET KUNNOSTUS- JA ESTAUROINTIKOhteet	8
5.1 VANHA MASUUNI	8
5.2 UUSI MASUUNI	9
5.3 MALMIVARASTO	11
5.4 HIILIHUONEET	12
5.5 HIILIUUNIT	13
5.6 HERRALA JA PUISTO	13
5.7 KELUVENE	14
6. ALUEEN KÄYTTÖÄ PALVELEVAT RAKENNUSKOhteet JA TOIMENPITEET	15
6.1 YMPÄRISTÖTYÖT	15
6.2 PAJA	15
6.3 RUUKINTUPA	16
6.4 ULKOKALUSTEET	16
6.5 INFORMAATIO	16
6.6 POLKUVERKOSTO	16
6.7 RUUKINALUEEN HOITO	17
7. YHTEENVETO	17

REKISTERI- JA PERUSTIEDOT

Itä-Suomen lääni, Pohjois-Savon maakunta

Sonkajärvi, Jyrkkäkoski

Ruukin restaurointi

Museoviraston rakennushistorian osasto 1996 - 1998 (1999)

Rahoittaja: Työministeriö

Suunnittelijat: Arkkitehtitoimisto H. Puurunen Oy, Lapinlahti
 Insinööritoimisto J. Väisänen Ky, Joensuu
 Sähköinsinööritoimisto Veikko Nurhonen, Iisalmi

Muu konsultointi: RM -kartta ja suunnittelu Ky, Iisalmi

Urakoitsijat: Lehtikuusela Ky, Lehmo (1996 - 1997)
 Rakennuskorjaus Rainio Oy (syvätäytöt 1996)
 Rakennusliike Tuovinen, Kiuruvesi (1998)
 Sähkötoimisto Murtola Oy (1998)

Rahoitus (kustannukset):	1996	900 000 mk	(767.500 mk)
	1997	1 300 000 mk	(1 300 000 + 132 500 mk)
	1998	1 000 000 mk	(984 000 mk)
	1999	-	(16 000 mk)

Yhteensä 3,2 Mmk

Aikaisemmat työt: Uuden masuunin suojkatos, Museoviraston entistämisyhteistyö 1986
 (50 000 mk)

Aikaisemmat tutkimukset: Inventointi 198?, E. Härö

Dokumentit:

Hankeasiakirjat Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa (MV:RHOA)
 Valokuvat ja piirustukset MV:RHOA

1. JOHDANTO

Jyrkkäkosken ruukki sijaitsee Sonkajärven pohjoisosissa, aivan Kainuun ja Pohjois-Savon rajalla. Jyrkkäkosken rannalla vuosina 1831-1919 toiminut laitos muodostaa tänä päivänä merkittävän teollisuushistoriallisen muistomerkin. Erityisen arvokkaita ovat ruukin kahden masuunin rauniot, joista nuorempi edustaa nk. skotlantilaista tyyppiä. Masuuni on ainoa laatuaan Suomessa.

Museovirasto restauroi ruukinalueen vuosina 1996-98. Töiden tavoitteena oli suojata pysyvästi molemmat masuuninrauniot sekä muodostaa kohteesta teollisuushistoriallinen nähtävyys. Tämä raportti on katsaus ruukinalueen restaurointitoimenpiteisiin sekä yleiselostus töiden kulusta ja kohteen jälkihoidosta.

2. HANKKEEN TAUSTAT

Ensimmäiset aloitteet ruukin restauroimiseksi tehtiin 1980-luvun puolivälissä, valtakunnallisen ruukki-inventoinnin jälkeen. Vuonna 1986 Museovirasto myönsi 50 000 mk:n entistämisavustuksen A. Ahlström Oy:lle uuden masuunin suojaamiseksi, ja vuonna 1988 valmistui Sonkajärven kunnan teettämä ruukinalueen yleisuunnitelma (Puurunun & Tomminen 1988).

Vuonna 1996 työministeriö myönsi työllisyystyöohjelmassa varat restauroinnille. Alkuperäinen kustannusarvio hankkeelle oli 2,7 Mmk, mutta erinäisten muutosten vuoksi työn loppusumma nousi 3,2 Mmk:n. Työt ruukinalueella aloitettiin heinäkuussa 1996 ja saatiin päätökseen pääsoin vuoden 1998 syksyllä. Osa töistä viimeisteltiin vuoden 1999 kevätkaudella. Restaurointitöiden päätyttyä aluetta on hoidettu ja kunnostettu Sonkajärven työvoimatoimiston osoittamien tukityöllistettyjen voimin. Samassa yhteydessä on tehty myös joitakin täydentäviä rakenteita alueelle.

3. RUUKIN HISTORIALLISET VAIHEET

Ylä-Savon laajojen erämaiden keskelle perustettu Jyrkkäkosken ruukki lukeutuu vanhimpien järvimalmiruukkien joukkoon. Toimintalupaa ruukille anottiin jo vuonna 1828, mutta maanomistuskiistojen ja viranomaisten hidastelun vuoksi toiminta käynnistyi vasta vuonna 1831. Ruukki oli toiminnassa yhtäjaksoisesti aina vuoteen 1909, jolloin laitos suljettiin kannattamattomana. Toiminta elvytettiin kuitenkin vielä ensimmäisen maailmansodan aikana ja rautaa valmistettiin vuosina 1914-18. Lopullisesti tehdas lakkautettiin vuonna 1919.

Ruukkitoiminnan myötä Jyrkkäkosken partaalle kasvoi pieni tehdasyhteisö, johon masuunin ja vasarapajan lisäksi kuuluivat kalkkikiven murskaamo eli tamppi, saha, hiiliuunit, hiilihuoneet sekä ruukinhoitajan että työntekijöiden asunnot. Kaikkiaan työväkeä ruukilla oli 116 henkeä.

Raudanvalmistuksen lakattua Jyrkkäkoskella ruukki laitteineen sai jäädä rappeutumaan paikoilleen, mutta jo vuosisadan vaihteessa käynnistyneen sahan toiminta jatkui. Jyrkkäkosken

kylästä muodostui useiden eri yhtiöiden metsätyökeskus, josta hallinnoitiin ja huollettiin alueen lukuisia metsätyömaita. Parhaimmillaan "Tienpiäkaupungissa" oli kolme kauppaa ja useita satoja vakituisia asukkaita. Metsätyövaihe Jyrkkäkoskella taantui asteittain 1960-luvulta lähtien.

Ruukinmiljö

Jyrkkäkosken ruukinalue on pääpiirteissään muuttunut melko vähän hylkäämisensä jälkeen ja ruukkitoiminnan eri vaiheet ja niihin liittyneet rakenteet muodostavat yhä koskimiljöön perusrakenteen. Merkittävimmät ruukkitoiminnan jäänteet ovat kaksi masuuninrauniota kosken molemmin puolin sekä Herralan nimellä kulkeva tehtaanjohtajan asuintalo piha- ja puistoalueineen. Muita muistoja ovat erilaiset rakennusten jäänteet kosken molemmilla rannoilla sekä uuden masuunin alla olevat kiveykset, jotka liittyvät ruukin tarvitsemiin vesivoimalaitteistoihin. Muita ruukinaikaisia ilmiöitä ja rakenteita ovat kylän läpi kulkeva tie sekä uuden patovallin kupeeseen jäänyt vanha pato- / siltarakennelma, jossa on yhä näkyvissä puisen juoksutuskourun tms. jäänteitä sekä erilaiset kuonan läjitykset, joita tavataan myös varsinaisen ruukinalueen ulkopuolelta.

Eniten maisemaan on ruukkitoiminnan jälkeen vaikuttanut 1960-luvulla aloitettu vesistön säännöstely, jonka myötä Jyrkkäkosken länsihaara padottiin ja itäiseen haaraan rakennettiin säännöstelypato. Patotyömaan jäljiltä kosken keskelle on jäänyt runsaasti louhintamassoja ja samoja massoja on myös uuden masuunin alapuolella.

Kokonaisuudessaan ruukinmiljöötä voidaan kuitenkin pitää hyvin säilyneenä. Ehjän ja tiiviin kokonaisuuden sekä harvinaisten masuunirakenteiden vuoksi ruukinalue kuuluu valtakunnallisesti merkittävien teollisuushistoriallisten muistomerkkiemme joukkoon.

4. RESTAUROINTIHANKE

4.1 Tavoitteet

Restaurointitöiden tavoitteena oli turvata ruukkitoimintaan liittyvien autenttisten rakenteiden ja erityispiirteiden säilyminen sekä samalla kohottaa ruukinalueen nähtävyyttä. Tavoitteiden saavuttamiseksi keskeisellä sijalla oli kummankin masuunin suojaaminen pysyvästi sekä alueen yleinen raivaus ja kunnostus ja varustaminen yleisinformaatiolla.

Tehtyjen restaurointitoimenpiteiden lähtökohtana toimi vuonna 1988 laadittu ruukinalueen yleissuunnitelma ja sen pohjalta vuonna 1996 laadittu yleissuunnitelma

4.2 Yhteistyötahot, työn organisointi

Kohteen rakennuttamisesta, työmaan valvonnasta ja antikvaarisesta seurannasta sekä arkeologisista

tutkimuksista vastasi Museoviraston rakennushistorian osasto. Rakennuttamisesta vastasivat suunnittelija Erkki Törmi, tutkijat Erkki Härö (1996) ja Karim Peltonen. Sisällöllisestä suunnittelusta ja antikvaarisesta valvonnasta samoin tutkijat Erkki Härö ja Karim Peltonen sekä viimeksi mainittu myös kohteen kenttätutkimuksista.

Arkkitehtisuunnittelua varten Museovirasto teki sopimuksen arkkitehtitoimisto H. Puurunen Oy:n kanssa, jossa suunnittelija Reijo Myllynen pääasiassa vastasi hankkeesta. Rakennesuunnittelijana hankkeessa toimi RI Juhani Väisänen (Insinööritoimisto J. Väisänen Ky), sähkösuunnittelijana ins. Veikko Nurhonen (Sähköinsinööritoimisto Veikko Nurhonen). Ruukinalueen peruskartoitus tilattiin RM -kartta ja suunnittelu KY:ltä. Kustannuksista puolet maksoi Sonkajärven kunta.

Urakoinnissa päävastuu oli aluksi Lehtikuusela Ky:llä, mutta työn laadussa ja työmaan organisoinnissa ilmenneet puutteet sekä ristiriidat rakennuttajan kanssa johtivat siihen, että viimeisen vuoden töistä pyydettiin urakkatarjous usealta eri liikkeeltä. Tarjouskilvan voitti rakennusliike Tuovinen Kiuruvedeltä.

Päyhteistyötahoina hankkeessa olivat ruukinalueen maanomistajat Sonkajärven kunta, A. Ahlström Oy sekä Savon Voima Oy. Sekä kunta että Savon Voima Oy osallistuivat myös rahallisesti töiden toteuttamiseen. Muina yhteistyötahoina hankkeessa olivat Pohjois-Savon ruukkien kehittämishanke, Pohjois-Savon ympäristökeskus sekä merkittävällä tukityöllistämispansoksella Iisalmen työvoimatoimisto.

4.3 Hankkeen kulku

Työmaa ja suunnittelu

Koska hankkeen ensisijaisena tavoitteena oli molempien ruukinraunioiden suojaus, aloitettiin työt vanhan masuunin syvätyöllä ja esiinkaivuulla sekä ruukinalueen yleisellä raivauksella. Kesän 1996 aikana töitä tehtiin myös uudella masuunilla, jossa kosken rannassa olleet kiviarkkurakenteet paljastettiin ja ennallistettiin. Ruukin ydinalueen ulkopuolella töitä tehtiin lähinnä hiiliuuneilla, jossa toinen uuneista raivattiin ja pudistettiin. Työt ruukinalueella edistyivät kesän aikana melko ripeästi, mutta hidastuivat talvea kohti olennaisesti. Vuoden loppuun mennessä ruukin keskeisimmät osat saatiin raivattua, nk. tamppi eli "keskeneräinen masuuni" ja vanha masuuni sekä uuden masuunin kivirakenteet kaivettua esiin, hiiliuunin kattamistyöt käyntiin sekä vanha masuuni että tampin pääty syvätyötettyä.

Suunnittelun osalta vuoden 1996 aikana valmistuivat ensimmäiset luonnokset masuunien suojarakennuksiksi. Lisäksi suunnittelijakonsultti osallistui työmaan valvontaan ja ohjaukseen. Ylimääräisenä tehtävänä mukana pidettiin myös harkkohtin rekonstruktion rakentamista ruukinaluella sekä muualta lunastettavan pajan siirtoa. Kesän 1996 aikana suoritettiin myös ruukinalueen kartoitus.

Vuoden 1997 talvikaudella työt edistyivät melko hitaasti. Syksyyn mennessä ruukinalueen töistä

valmiina olivat tamppi, paja ja hiiliuunit. Vanhalla masuunilla ei vuoden aikana töitä tehty lainkaan, vaan raunio pidettiin vuoden 1996 syksyllä valmistuneen suojan alla. Uudella masuunilla suojarakennuksen runko saatiin harjakorkeuteensa ja vesikaton aluslaudoitus valmiiksi. Työmaa suljettiin joulukuussa varojen loppumiseen.

Suunnittelussa keskityttiin vuoden 1997 aikana etupäässä uuden masuunin suojarakennuksen valmisteluun. Vanhan masuunin suunnittelua vietiin myös eteenpäin, mutta harkkoihytti karsittiin töistä pois. Suunnittelutehtävien ohella suunnittelijat osallistuivat myös työmaan valvontaan ja ohjaukseen.

Vuoden 1997 työkausi päättyi varojen ehtymiseen, niinpä vuoden 1998 töihin haettiin lisämäärärahaa. Samassa yhteydessä päätettiin myös urakoittaa lopputyöt. Suunnittelulta tilattiin tarkat rakennusselitykset molempien masuunien suojarakennuksista ja jäljellä olevista töistä pyydettiin urakkatarjoukset. Tarjouskilpailuun valittiin alueen urakoitsijoita sekä Lehtikuusela Ky. Urakoitsijaksi valittiin edullisimman laskutyöhinnan esittänyt liike.

Työt vuoden 1998 rakennuskaudella aloitettiin vasta kesällä ja saatiin päätökseen pääosin vuoden loppuun mennessä. Pääkohteena olivat molempien masuunien suojarakennukset. Osa töistä jouduttiin kuitenkin viimeistelemään seuraavana vuonna. Lopputyöt tehtiin osin takuukorjauksina, osin Museovirastolle osoitettujen työllistettyjen voimin tai Sonkajärven kunnan toimesta.

Varsinainen työmaa Jyrkkäkoskella päättyi vuoden 1998 lopussa. Tämän jälkeen ruukkia on hoidettu Iisalmen työvoimatoimiston myöntämin työllistämisarvoin. Työllistettyjen voimin alueelle on toteutettu ulkokalusteita, opastustaulut sekä nk. keluveneen katos. Yleisöinformaatio alueelle asenettiin kuluvana kesänä (2000).

Pääpaino ruukinalueen hoidossa on ollut raivatun kasvillisuuden kurissa pitämisessä. Lisäksi ruukinalueella on siivottu ja kalusteita ja rakenteita huolettu.

Tutkimus, dokumentointi ja valvonta

Kohteeseen liittyvään perustutkimukseen ei hankkeessa ollut tarvetta; ruukin vaiheet ja historia on selvitetty varsin kattavasti Helena Yli-Sirmiön (1990) kirjassa Ylä-Savon Rautasampo. Niinpä pääpaino hankkeen tutkimuksissa asetettiin arkeologisiin kaivauksiin. Periaatteessa kaivauksia oli tarkoitus suorittaa eri rakennustöitä ennakoiden, mutta käytännössä päätös ei aina pitänyt, vaan osassa kohteita jouduttiin tyytymään arkeologiseen valvontaan. Viimeistä työkautta (1998) lukuun ottamatta arkeologiset kaivaukset tehtiin ruukinalueella yhden henkilön voimin.

Kesäkausina työmaan toimintaa seurattiin lähes päivittäin kenttätutkijan toimesta. Lisäksi suunnittelija ja rakennuttajan edustaja tekivät aika ajoin käyntejä työmaalle. Tärkeimmät päätökset yms. kirjattiin työmaakokouksissa, joita pidettiin noin kuukauden välein.

Muuta dokumentointia työmaalla tekivät Museoviraston rakennushistorian osaston piirtäjät, jotka mittasivat sekä vanhan masuunin että tammipaljon julkisivut ja leikaukset. Ruukinalueen kartoituksesta

vastasi erillinen maanmittauskonsultti. Maanmittarin tuottamaa digitaalista kartta-aineistoa täydennettiin myöhemmin Museoviraston toimesta.

Työmaan valvonta keskittyi kahtena ensimmäisenä työvuonna Museoviraston käsiin, vuoden 1998 työ kautena tehtävä delegoitiin erityisen sopimuksen nojalla suunnittelijalle.

Työmaan seurannassa kertyneet valokuvat ja muut dokumentit on tallennettu erikseen Museoviraston rakennushistorian osaston arkistoon.

5. RUUKINALUEEN YKSITTÄISET KUNNOSTUS- JA ESTAUROINTIKOHTEET

5.1 Vanha masuuni

Jyrkkäkosken keskellä olevaan saareen rakennettu masuuni jäi ilmeisesti käytöstä heti uuden masuunin valmistuttua vuonna 1874. Vanhasta masuunista on säilynyt joukko valokuvia 1920-30-luvulta joiden perusteella se näyttää olleen raunioitunut jo tuolloin.

Masuunin restauroinnin tavoitteeksi asetettiin raunio pysyvä suojaaminen sekä sen alkuperäisen hahmon rekonstruointi. Luonnostelun jälkeen masuunin alkuperäisen hahmon rekonstruoinnista luovuttiin ja raunio päätettiin konservoida olleaan tilaansa.

Tutkimukset

Töiden alkaessa masuunin tila oli varsin huono. Rakenteesta oli jäljellä vain kivinen alaosa, joka sekin oli peittynyt kauttaaltaan humukseen ja multahirsikehikosta valuneeseen maahan. Lisäksi rakennteen päälle oli kasvanut puita. Kivirakenne oli säilynyt alkuperäisessä korkeudessaan ainoastaan itäseinämällä, joka sekin oli jo pahasti pullistunut. Muualla seinämät olivat jo sortuneet puoleen tai kahteen kolmasosaan alkuperäisestä korkeudestaan.

Kesän -96 aikana masuunin päältä kaadettiin puita, kaivettiin kivirakenteet esiin niitä peittäneestä maasta sekä tuettiin esillä olleita kiviosia syvätytöllä.. Masuunin päältä löydettiin masuunin piippu sekä jäänteitä multahirsikehikon hirsistä. Masuunin kylkiä peittäneiden maakerrosten alta paljastuivat molempien rintapintojen reunat. Masuunia peittäneestä maasta löydettiin runsaasti haulimalmia (järvimalmin yksi ilmenemismuoto), kuonaa, kalkkia, liuskekiveä, valurippeitä sekä kattohuopaa, joka ilmeisesti oli peräisin masuunin raastuvan katosta. Näiden masuunin käyttöön liittyvien löytöjen lisäksi talletettiin myös joukko rakennusfragmentteja. Mielenkiintoisimpia näistä olivat käsin lyödyt, mahdollisesti tiilenlyöjien nimikirjoituksilla varustetut, tiilet sekä englantilaisperäiset (Gates & Heddon) tulitiilet, joita tiedetään käytetyn uunin korjauksessa vuonna 1858.

Kesän lopulla masuuni peitettiin talven varalta kevyellä katoksella. Rintapintoja peittänyt maa jätettiin suurimmaksi osaksi paikoilleen suojaamaan pakkaselta pintojen alaosissa mahdollisesti olevia tiilirakenteita.

Vuoden 1997 aikana masuuniin ei kajottu, vaan se sai olla rauhassa suojakatoksen alla.

Kaivuutöitä masuunilla jatkettiin vasta kesällä 1998, jolloin masuunin päällä olleet maat poistettiin lopullisesti. Masuunin piippu saatiin tässä yhteydessä kokonaan esiin, tosin sen sisään jääneen vanhan panoksen eli satsin vuoksi sitä ei kokonaan tyhjennetty. Samassa yhteydessä kaivettiin auki myös molempien rintapintojen alaosat, jolloin masuunin mm. eteläpuolelta paljastui varsin hyvin säilynyt tiilinen puhallusaukko. Masuunin lattiapintoja ei kaivettu kokonaan auki, vaan oletetun lattia tason päälle jätettiin suojaksi kymmenkunta senttiä paksu kerros maata.

Masuunin vieressä koskessa suoritettiin myös kaivuutöitä, mutta niiden osalta tutkimukset jäivät valvonnaksi. Joitakin irtolöytöjä nousi esiin joenpohjasta, mutta selkeitä rakenteita ei havaittu. Tähän lienee syynä säännöstelypato, jonka rakentamistyöt ovat aikanaan ulottuneet lähelle vanhaa masuunia ja siten tuhonneet mahdolliset koskessa olleet rakenteet..

Toimenpiteet

Masuunin kunnostaminen aloitettiin syvätyöllä, joka kattoi rakenteen koskenpuoleisen sivun ja pohjoissivun. Eteläseinällä täyttöä tehtiin vain rintapinnan koskenpuoleisessa reunassa ja rinnan holvauksessa.

Alunperin tarkoitus oli ennallistaa masuunin sortuneet kiviosat ja rakentaa niiden päälle katkelma multahirsikehikkoa. Työn edetessä näistä suunnitelmista kuitenkin luovuttiin ja ennallistusta suoritettiin ainoastaan masuunin koillisnurkalla, jonne jossain vaiheessa tehty tökerö kivilados poistettiin ja korvattiin uudella. Kyseessä oli mahdollisesti padon rakentamisen yhteydessä tehty paikkaus. Ladelmassa oli näet käytetty varsin pientikokoista kiveä ja sementtiä tai betonia sideaineena. Ladelman sijoittuminen aivan masuunin nurkkaan tuntui viittaavan siihen, että rakenteesta olisi tahallisesti tai vahingossa sortunut nurkka patoa rakennettaessa. Masuunin koskenpuoleiselta seinämältä ei uudelleenladottua osaa saatu kokonaan poistettua ja niinpä seinämään jäi muutaman neliön kokoinen kaistale tätä mahdollisesti 1960-luvulla tehtyä ladellmaa.

Suojakatosta varten masuunin itä- ja eteläseinustoille ladottiin irtokivistä kivijalkaa. Työ tehtiin pääosin koneellisesti, masuunista sortuneita ja koskenpohjasta löytyneitä kiviä käyttäen. Masuunin itä- ja pohjoisseinustalla suojakatos perustettiin betonivalun päälle. Pohjoisseinän valua varten masuunin ja patovallin välistä poistettiin maata, mutta mitään ihmeempiä arkeologisia havaintoja ei tehty. Sama koski myös masuunin itäpuolta, jossa perustusvalu tehtiin masuunia mahdollisen tulevan voimalan tulvajuoksutukselta suojaavaksi muuriksi. Koska tulvamuuuri oli etupäässä Savon Voima Oy:n intresseissä, osallistui yhtiö sen rakennus- ja suunnittelukustannuksiin.

Perustustöiden jälkeen masuuni katettiin suunnitelmien mukaisella katoksella. Puurunkoisen suojan pinnat käsiteltiin punamullalla (italianpunainen) ja kimröökillä sävytetyllä terva-tärpätti-vernissa -seoksella. Hormi- ja laskurinnan kulumisen estämiseksi niiden eteen on viritetty metallikannattimiin kiinnitetty ketju, joka toivottavasti estää yleisöä vahingoittamasta rakennetta. Lisäksi laskurinnan holvia kannattavat takkirautatangot on tuettu teräspalkein.

5.2 Uusi masuuni

Vuonna 1874 kosken itärannalle valmistunut skottilaistyyppinen tiilimasauni on yksi neljästä kokonaan säilyneestä masuunista maassamme ja ainoa tyyppinsä edustaja. Masuunia suojannut rakennus paloi kahdesti, ensin 1907 ja viimeksi 1935, jolloin masuuni sai lopullisesti jäädä taivasalle. 1940-luvulla masuunin pohjoispuolelle rakennettiin mylly ja länsipuolelle hieman myöhemmin sirkkelisaha ja pärehöylä. Jonkin aikaa myllyssä tuotettiin myös sähköä. Sekä mylly että saha jäivät pois käytöstä 1960-luvulla.

Syksyllä -96 tehtyjen rakenneselvitysten mukaan masuuni osoittautui odotettua huonompikuntoiseksi. Vuonna 1986 Museoviraston entistämisavustuksella (50 000 mk, MV:RHOA) toteutettu katos oli suojannut ennen kaikkea masuunin suuta suoralta sateelta, mutta oli liian kapea suojatakseen masuunin kylkiä. Katoksesta valuva vesi ja koskesta nouseva kosteus olivatkin rapauttaneet masuunin ulkoseinämiä, erityisesti rakenteen yläjuoksun puoleisella sivulla, jossa uloin tiilikerrokset oli paikoin lähes puhki rapautunut tai sortunut. Masuunin restauroinnissa tavoitteeksi asetettiin rakenteen pysyvä suojaaminen ja konservointi. Samalla suojakatoksen toivottiin palvelevan näyttelytilana sekä osaltaan palauttavan ruukinmiljööseen alkuperäisen masuunin suojarakennuksen massan.

Tutkimukset

Kesän 1996 alussa masuunin ympäristössä ei ollut havaittavissa selviä rakenteita, jotka olisivat olleet liitettävissä masuunia aikanaan ympäröineisiin raastupa- ja pajarakennuksiin tai niitä edeltäneeseen kankivasarapajaan. Masuunin juurella rannassa tehdyissä kaivauksissa paljastui kuitenkin joukko arkkumaisia kivilatomuksia, jotka selvästi liittyvät ruukin vesivoimalaitteistoihin. Tarkasti rakenteita ei voitu ajoittaa, mutta ilmeisesti ne oli rakennettu yhdessä uuden masuunin kanssa tai sen jälkeen. Arkuissa oli havaittavissa rakennusvaiheita, joiden perusteella niitä lienee muutettu jo ruukin toiminta-aikana. Näitä muutoksia olivat mm. ylemmän vesialtaan sulkeminen kiviladelmalla ja peittäminen epämääräisellä täytemaalla. Ylempää arkkua ei avattu kokonaan, mutta siinä samoin kuin alemmassa todettiin samanlaiset hirsistä ja lankuista tehdyt pohjarakenteet. Alemman arkun puurakenne dokumentoitiin piirtämällä ja kuvaamalla. Kyseessä lienee veden ohjaamiseksi vesipyörään tarkoitettu rakenne.

Kesän 1996 aikana masuunin vierelle kaivettiin ristikkäisiä koeojia, joilla pyrittiin tavoittamaan raastuparakennuksen perustukset. Tässä onnistuttiinkin varsin hyvin. Rakennuksen koskensuuntainen kivijalka löydettiin, mutta rakennuksen oletettu eteläpääty osoittautui myllylle 1990-luvussa vedetyn vesi- ja viemärinlinjan tuhoamaksi.

Kaivauksia oli tarkoitus jatkaa seuraavana kesänä, mutta rakentamisen kiirehtimiseksi uuden masuunin suojarakennuksen perustustyöt tehtiin ilman kunnollista arkeologista dokumentointia. Pilareita varten tehdyistä kaivannoista voitiin kuitenkin havaita, että olevan maanpinnan alapuolella, noin metrin syvyydessä oli kivistä ladottu mahdollinen vanhempi lattiataso.

Vuonna 1998 myllyn ja suojarakennuksen luoteiskulman kannatanpilarin viereen tehdystä kokuopasta asia varmistui. Tehdyn kuopan kautta johdettiin masuunin juurelta tullut salaojaputki vanhaan, kivellä katettuun salaoja tms. -putkeen.

Vuoden 1998 aikana ei muita kaivauksia masuunilla enää tehty. Maisemointi- ja kaapelointitöitä

valvottii kyllä, mutta kaivannoissa ei havaittu juuri mitään raportoimisen arvoista.

Toimenpiteet

Restaurointityöt uudella masuunilla aloitettiin rannasta paljastetuista kiviarkuista, jotka ladottiin entiseen korkeuteensa loppukesän, syksyn 1996 aikana. Masuuni suojattiin samassa yhteydessä pressuin ja jätettiin odottamaan lisätoimenpiteitä.

Masuunin suojarakennuksen suunnitelmat hyväksyttiin loppuvuodesta 1997 ja rakennustyöt aloitettiin keväällä. Työ aloitettiin rakennuksen rungon kasaamisesta, mikä tehtiin osittain valmiiksi maassa ja nostettiin puolivalmiina kasaan. Vuoden loppuun mennessä rakennuksen runko oli saatu harjakorkeuteensa ja vesikattorakenteet valmiiksi.

Vuoden 1998 aikana rakennus saatiin lopullisesti valmiiksi ja viimeistelyä. Saman kauden aikana purettiin myös masuunille vuonna 1986 tehty suojakatos. Lisäksi masuuni konservoitiin saumaamalla se kokonaan uudelleen ja korvaamalla pahiten rapautuneet tai puuttuvat tiilet uusilla. Korvaustiilena käytettiin työmaan vuonna 1997 Sukevan tiilitehtaalla valmistamia tiiliä. Tiilten valmistuksessa käytettiin mallina alkuperäisiä. Korjaustiilet tehtiin kuitenkin alkuperäisiä jonkinverran lyhyemmiksi sekä leimattiin vuosiluvulla -97.

Töiden valmistuttua suojarakennuksen sisällä, nk. raastuvan lattia viimeisteltiin kuorimalla siltä kerros myöhemmin tuotua maata pois (vesijohtokaivannon yhteydessä koko masuunin juuri oli turvetettu). Kuorinnassa pyrittiin alkuperäinen lattia säästämään, tosin mitään selvää lattiapintaa ei missään kohdassa havaittu, joten työ tehtiin tiettyä oletustasoa noudattaen.

Masuunin suu suojattiin ritilällä estämään mahdolliset putoamiset. Valitettavasti suojausta muutettiin myöhemmin kunnan toimesta, jolloin suojaverkko kiinnitettiin tarpeettomasti masuunin suuta suojaaviin takkirautalevyihin.

5.3 Malmivarasto

Kesän -96 raivaustöissä havaittiin Jyrkkäkosken länsirannalla kivistä ladottu seinämä, jonka päällä maa muodosti selvän tasanteen. Kiveys oli pahoin peittynyt maahan sekä uomaan heitettyyn jätteeseen ja turpeeseen. Puhdistuksen yhteydessä osoittautui, että seinämä olikin itse asiassa osa suurehkon rakennuksen kivijalkaa. Kivijalassa tehtyjen kaivausten perusteella kyseinen rakennus on toiminut malmivarastona, mutta paikalla on jo ennen rakennuksen pystyttämistä käsitelty hiiltä ja kalkkia. Rakennus on perustettu paksuhkon kuonakerroksen päälle ja myöhemmin kivijalkaa on täytetty kuonakerroksella.

Kivijalka oli tuhoutunut osittain Herralaan vedetyn vesijohdon vuoksi. Siksi sen käyttötarkoitus jäi osittain epäselväksi; perimätiedon mukaan kyseessä olisi kesken jäänyt masuuni, todennäköisesti kyse on kuitenkin varastorakennuksesta, jossa mahdollisesti toimi myös kalkkikiven murskaamiseen käytetty tamppi. Tunneli raunion koskenpuoleisella sivulla liittyy vesivoimalaitteistoihin. Vesijohtokaivannon aiheuttamien vahinkojen vuoksi sen käyttötarkoitus jäi kuitenkin selvittämättä.

Toimenpiteet

Kesän 1996 aikana kivijalka kaivettiin esiin kokonaisuudessaan esiin ja sitä peittänyt maa poistettiin koneellisesti. Samassa yhteydessä poistettiin myös kivijalkaa peittäneet puut sekä niiden kannot.

Restauraation tavoitteeksi päätettiin kivijalan osalta sen rekonstruointi ennalleen. Kivijalan ehjänä säilynyt päädyn osa syvätätettiin kesän 1996 aikana ja sortuneen osan ladonta aloitettiin. Työtä ladonnan kanssa ei kuitenkaan saatu valmiiksi kuin vasta seuraavana vuonna. Päädyn latomisen yhteydessä paikattiin myös kivijalan läpi vedetyn vesijohtokaivannon katkaisemat kohdat.

Raunion ympäristöstä maata poistettiin kymmenkunta senttimetriä, Herralaan vievän tien kohdalla enemmän. Samalla myös tien linjausta muutettiin hieman, jotta raunio ja tien välin jäisi riittävästi tilaa.

Kesien 1999 ja 2000 aikana rauniota on hoidettu kitkemällä siltä säännöllisesti puiden versot ja poistamalla lehdet yms. roska. Hoito on vaatehoidusta, mutta näin raunio on voitu pitää melko näyttävänä.

5.4 Hiilihuoneet

Työmaan käynnistyessä uuden masuunin länsipuolella oli nähtävissä kolmen, pitkänomaisen rakennuksen perustukset, jotka suurimmaksi osaksi peittyivät tiheään istutuskuusikkoon. Perimätiedon ja maastossa olevan runsaan hiilen perusteella voitiin olettaa, että kyseessä olivat uutta masuunia varten rakennetut hiilihuoneet. Raunioiden esiinraivauksissa ja kivijalkojen kaivauksissa asia varmistuikin.

Hiilihuoneiden kohtalosta ei ole tietoa, mutta joissakin jäljellä olleissa puurakenteissa ja kivijaloissa havaitut palojäljet viittasivat siihen, että ne olisivat uhoutuneet tulipalossa. Tuhoutumisen ajankohdasta ei kuitenkaan saatu tietoa.

Toimenpiteet

Kesän-syksyn -96 aikana huoneiden päältä raivattiin kasvillisuutta (istutuskuusikkoa, joitakin nuoria petäjiä sekä runsaasti nuoria lehtipuita) sekä puhdistettiin perustusten kivettyjä osia esiin humuksen ja turpeen seasta. Osa peruskivistä ladottiin takaisin ja esiin kaivetusta hiilestä seulottiin käyttökelpoista materiaalia talteen työmaan pajaa varten.

Seuraavana vuonna kaivuutöitä huoneilla jatkettiin ja niiden kivijalat saatiin kokonaan esille kesän loppuun mennessä. Huoneiden päälle jäi kuitenkin vielä runsas kunta- eli turvekerros, joka poistettiin koneellisesti kesällä 1998. Melko pienellä kaivurilla tehtynä työ onnistui hyvin ja viimeisteltiin käsin. Samassa yhteydessä hiilikenttien reunat muotoiltiin ja rakennusten väliin kaivettiin oja johtamaan maantierummusta tuleva vesi raunioiden läpi.

Kesien 1999 ja 2000 aikana hiilihuoneita on hoidettu poistamalla niiltä säännöllisesti taimet ja versot. Menetelmä on työläs ja aikaavieppä, mutta näin huoneiden musta hiilipinta on voitu säilyttää näyttävänä.

5.5 Hiiliuunit

Uudelta masuunilta koilliseen, sijaitsee kaksi hiiliuunia. Uunien historia on osin epäselvä, mutta ne lienevät ruotsalaisen mallin mukaan rakennettuja nk. Sparreholm-uuneja. Uuneissa olevan vuosiluvun ja perimätiedon perusteella ne ovat olleet käytössä 1950-60-luvuilla, jolloin niissä valmistettiin hiiliä hakkuujätteestä Ahlström Oy:n Varkauden konepajalle. Uunit eivät siis liity suoraan Jyrkkäkosken ruukin toimintaan, mutta ne on rakennettu ruukin hiiliuunien paikalle. Uudet hiiliuunit myös edustavat osaa siitä metsänjalostuksellista toiminnasta, joka Jyrkällä jatkoi teollista perinnettä varsinaisen ruukkitoiminnan lakattua.

Uunien kunto ennen restauroinnin aloittamista oli sangen heikko; betoninen runko oli molemmissa rapautunut ja rungon rauditus paikoitellen esillä. Puiset rakenneosat olivat lahonneet täysin, ja pohjoisemmassa uunissa kattolevyt olivat romahtaneet sisään niskojen petettyä. Kummankin uunin sisäverhoilu oli rapautunut. Lisäksi uunien hormit olivat pikeytyneet tukkoon ja osittain myös romahtaneet. Samoin oli käynyt myös piipuille, joista kaksi oli romahtanut.

Huonosta kunnostaan huolimatta uunit todettiin kunnostettavissa oleviksi. Eräänlaisena kompromissina toinen uuneista päätettiin jättää alkuperäiseen tilaansa ja toinen korjata käyttökuntoon. Toisen uunin käyttöön ottoa pidettiin perusteltuna erityisesti ruukinalueen toiminnallisen kehittämisen kannalta.

Toimenpiteet

Kesän 1996 aikana uunit raivattiin ja suojattiin lisävahingoilta. Lähempänä tietä olleen uunin sisärakenteet purettiin ja sen ilmakehät kaivettiin esille. Syksyn ja talven 1996-97 aikana uuneille rakennettiin pysyvä suojakatos, jonka mallina käytettiin koneliike Erikssonin Sparreholm-uuniesitettä 1930-luvulta.

Tyhjennetyt hiiliuunin sisus ja hormit muurattiin uudelleen keväällä 1997, samalla vaurioituneet savupiiput korjattiin ja sortuneet ennallistettiin. Uunin kattorakenteet uusittiin myös, tosin alkuperäistä mallia hieman modifioiden. Muun muassa kattolevyt eristettiin pelkän hiekan sijasta myös palovillalla, joka jätettiin piiloon hiekkakerroksen alle. Käyttöön uuni otettiin kesällä 1997. Kunnostuksen jälkeen uuneja ei ole hoidettu; käyttökuntoon kunnostetussa uunissa on kyläläisten toimesta poltettu muutamia eriä hiiliä ja uunien ympäristön kasvillisuutta raivattu.

5.6 Herrala ja puisto

Ruukinhoitajan entinen virka-asunto, Herrala, rakennettiin viime vuosisadan puolella, mutta rakennuksen tarkkaa ikää ei tunneta. Päällisin puolin arvioiden rakennusta on laajennettu ainakin kahdesti. Jälkimmäinen laahennus lienee viime vuosisadan lopulla tehty, myöhempi 1950-60 - lukujen vaihteessa tehty.

Herralan pohjoispuolella on hirsinen aittarakennus, joka lienee pystytetty paikalle vasta 1930-luvulla tai sen jälkeen. Aittarakennusta on käytetty Ahlströmin metsätyömaiden muonavarastona sekä myöhemmin myös autotallina. Tällä hetkellä rakennus on osittain käyttämättömänä.

Herralan eteläpuolista aluetta ja osaa koskiuoman saarista leimaa puistomainen yleisilme. Aivan rakennuksen pihapiirissä on kivetty pengerrys ja siihen liittyvä padottu lampi. Koskessa olevassa Lystisaareessa on huvimaja tai leikkimökki ja koskiuoman saaria yhdistää joukko pieniä kävelysiltoja. Kokonaisuudessaan puiston kasvillisuus on varsin vanhaa, joskin sen tarkan iän päättelyminen on silmämääräisesti vaikeaa. Eräät tiedot viittaavat siihen, että ainakin Ahlströmin metsäkoulun aikoihin aluetta on hoidettu eräänlaisena arboretumina. Tästä vaiheesta ovat todennäköisesti muistona alueella kasvavat lukuisat pihta- ja lehtikuuset sekä sembramännyt.

Toimenpiteet

Koska Herralan pihapiireineen katsottiin historiallisesti ja maisemallisesti liittyvän olennaisesti ruukinalueeseen, päätettiin alue ottaa Museoviraston hoidon piiriin. Muodollisesti asia voitiin perustella muinaismuistolailla; pihapiirin hylätyt puistorakenteet ja runsaat kuonäläjitykset on tulkittu muinaismuistolain mukaisiksi muinaisjäännöksiksi ja koko puisto siten muinaisjäännösalueeksi.

Kesien 1997 ja 1998 aikana puistoaluetta raivattiin Museoviraston toimesta, kuitenkin niin, että saarista alin, nk. Lemmensaari jätettiin luonnontilaan. Raivauksen yhteydessä puistossa olleita rakenteita puhdistettiin ja kaivettiin esiin, leikkimökki kunnostettiin ja patoaltaan padon pitävyyttä parannettiin vedenpinnan kohottamiseksi.

Tällä hetkellä alue kuuluu ruukinalueen hoidettuihin osiin.

5.7 Keluvene

Jo työmaan käynnistyessä kiinnitettiin huomiota uuden masuun luona olleeseen tukinuitto- eli keltuveneeseen. Vene oli vielä 1960-luvulla A. Ahlström Oy:n palveluksessa ja sitä käytettiin tukkisavottien yhteys- ja huoltoveneenä sekä tukkilauttojen varppaamiseen. Työmaan kiireiden vuoksi venettä ei kuitenkaan kahtena ensimmäisenä työvuotena voitu ottaa työkohteeksi, mutta se suojattiin tilapäisellä katoksella ja tuettiin osin irti maasta.

Kesän 1998 aikana vene puhdistettiin perusteellisesti ja dokumentoitiin valokuvaamalla.

Katettua venettä ei kuitenkaan tuolloin saatu, vaan työ siirtyi kesälle 1999.

Kesän 1999 aikana vene suojattiin arkkitehtitoimisto H. Puurunen Oy:ltä tilattujen suunnitelmien mukaisella katoksella. Työn tekivät Museoviraston hoitohenkilökunta, materiaalina käytettiin työmaalta tähteksi jäänyttä pelti- ja puutavaraa sekä Salahmin työmaalta saatua puutavaraa. Vene oli ensin tarkoitus siirtää Jyrkkäkoskentien pohjoispuolelle, mutta sen huonon kunnan vuoksi se jätettiin paikoilleen.

Alunperin katos oli tarkoitus jättää käsittelemättömäksi, mutta ruukilla olleet työmiehet ehtivät oma-aloitteisesti maalata katoksen punamullalla ja kimröökillä sävytetyllä Roslagin mahongilla.

6. ALUEEN KÄYTTÖÄ PALVELEVAT RAKENNUSKOHTEET JA TOIMENPITEET

6.1 Ympäristötyöt

Ennen työmaan käynnistymistä ruukinalue oli metsittyneempi ja umpeenkasvaneempi kuin milloinkaan teollisen historiansa aikana. Ympäristön raivaamisessa tavoitteeksi otettiin maiseman alkuperäisen avoimuuden asteittainen palauttaminen, lähinnä myöhemmin muodostunutta puustoa poistamalla.

Muina ympäristötöinä tavoiteltiin veden palauttamista kuivilleen jääneeseen koskenhaaraan. Tavoite ei kuitenkaan toteutunut, mutta eräänlaisena optiona tulevaa varten vanhan masuunin perusmuurin (pohjoissivu) ja patovallin väliin asennettiin n. 50 mm:ä vahva vesiputki. Tarkoitus on, että mahdollisen voimalaitoksen toteutuessa nykyisen säännöstelynpadon paikalle, vettä voitaisiin johtaa kuivillaan olevaan koskenhaaraan ja siten osin ennallistaa maisemaa sekä pitää leväkasvustot ja vesakoituminen kurissa.

Vanhan masuunin tulvamuurin rakentamistöiden yhteydessä veden virtausta kosken länsihaaraan ja erityisesti Herralan alueelle parannettiin. Lisäksi Herralan puiston alueelle tehtiin joukko pohjapatoja vedenpinnan kohottamiseksi puiston alueella.

6.2 Paja

Ruukinalueen toiminnallista kehittämistä ja työmaan tarpeeseen alueelle päätettiin siirtää paja. Lyhyen etsinnän jälkeen päädyttiin Jyrkkäkoskelta kymmnekunta kilometriä länteen sijaitsevaan Ulmalanmäen autiotilan pajaan. Paja lunastettiin 500 mk:lla Eino Kurkiselta. Sopimuksen mukaan kauppahintaan kuuluivat pajan irtaimisto ja rakennuksen runko. Pajan katteena ollut aaltopelti jätettiin sovitusti Ulmalanmäelle. Pajan runko oli erittäin huonossa kunnossa, mutta sen runsas esineistö taas ainutlaatuisen hyvin säilynyt ja monipuolinen.

Tyypiltään Ulmalanmäen paja edustaa tavanomaista kyläpajaa ja sen historia liittyy kiinteästi Jyrkkäkosken historiaan; Ulmalanmäen Kurkiset tulivat alunperin ruukin töihin Sotkamosta.

Toimenpiteet

Pajan irtaimisto siirrettiin syksyn 1996 aikana Jyrkkäkoskelle ja varastoititiin työmaalle. Rungon siirto jätettiin myöhempään ajankohtaan. Keväällä 1997 todettiin rakennuttajan taholta, että urakoitsija oli omavaltaisesti aloittanut pajan rakennustyön muualta tuoduista vanhoista hirsistä, mutta jättänyt alkuperäisen rungon paikoilleen Ulmalanmäkeen. Koska työ oli jo verraten pitkällä ei sen keskeyttämistä katsottu kannattavaksi.

Uusi paja toteutettiin mittasuhteiltaan ja ikkunoiden, ahjon ja palkeen sijoituksen osalta alkuperäistä vastaavalla tavalla. Alkuperäiseen nähden kokonaan uusia rakenteita olivat ahjon päälle tehty huuva hormoneineen, pienet vetoaukot päätykolmioiden yläosissa sekä lattian päällystämässä käytetty savi-

hiekkaseos. Pajan ikkunat ja palje tehtiin alkuperäisen mallin mukaisesti Jyrkkäkosken työmaalla (Eero Niskanen).

6.3 Ruukintupa

Ruukinalueen palveluiden kehittämiseksi tehtiin Ruukintuvalle (myllyrakennus) yhteistyössä Sonkajärven kunnan kanssa ulkoterassi ja kompostikäymälä. Museovirasto kustansi töissä tarvittun suunnittelun ja kunta materiaalit sekä pääosan työstä. Käymälä rakennettiin vuoden 1997 aikana, terassi valmistui 1998.

6.4 Ulkokalusteet

Ruukinalueen käyttäjien viihtyvyyden parantamiseksi alueelle tehtiin kolme pöytä-penkki - yhdistelmää eväiden syöntiä ja levähtämistä varten. Kalusteet valmistettiin kesän 1999 aikana ruukille palkattujen hoitohenkilöiden toimesta. Työhön käytettiin vanhan masuunin päälle aiottuja hirsisiä, jotka sahautettiin erikoisjärjeksi lankkutavaraksi. Kalusteet käsiteltiin sävyttämättömällä Roslagin mahongilla.

6.5 Informaatio

Kävijöille suunnattu informaatio oli alunperin tarkoitus koota näyttelyksi ja ulko-opasteiksi. Työmaan organisoinnissa ilmenneiden ongelmien ja rahoitusvaikeuksien vuoksi informaatiota ei kuitenkaan voitu muodossa tai toisessa toteuttaa työmaan aikana.

Restauroinnin päätyttyä informaation suunnittelua kuitenkin jatkettiin ja vuoden 1999 kuluessa ulko-opastaulut teetettiin Salahmin työmaalla arkkitehtitoimisto H. Puurunen Oy:n suunnitelmien mukaan. Informaatioaineisto tuotettiin vuoden 1999 syksyllä ja käännettiin ruotsiksi ja englanniksi. Aineiston taitosta vastasi rakennushistorian osaston siviilipalvelusmies, arkkitehti Mikko Kääriäinen.

Taulut pystytettiin ruukinalueelle heinäkuussa 2000 ja informaatioaineisto asennettiin seuraavassa kuussa. Suunniteltua näyttelyä ei Museovirasto pystynyt alueelle tuottamaan, mutta Sonkajärven kunta laati uuden masuunin suojarakennukseen näyttelyn Museoviraston toimittaman aineiston pohjalta.

6.6 Polkuverkosto

Ennen työmaan käynnistämistä Jyrkän alueella oli jo olemassa taaja polkuverkosto. Lisäksi kunnan vuosina 1994-95 rakennuttama nk. Volokinpolku kulki alueen itäpuolen kautta. Haaveena oli alunperin yhdistää joen molemmat rannat alajuoksulle tehtävällä sillalla, mutta Herralan maanomistajan vastustuksesta ja työmaan varojen hiipumisesta johtuen työ ei

koskaan edennyt alustavia luonnoksia pidemmälle.

Myös suunniteltua polkuverkostoa jouduttiin työmaan kiireiden takia karsimaan ja ainoaksi toteutuneeksi osuudeksi tuli hiilihuoneilta aiotun sillan paikalle tehty pistoreitti, jonka päähän tehtiin puinen kääntöpaikka levähdyspenkkeineen. ja jokimaisemaa alajuoksulta sata vuotta sitten kuvattuna esittelevine opastauluineen.

Toimenpiteet

Polun pohja raivattiin koneellisesti kesän 1998 aikana ja päällystettiin kivituhkalla. Samassa yhteydessä Volokinpolun pitkospuita levennettiin hiilihuoneiden kohdalla, niiden kulkukelpoisuuden parantamiseksi.

Polun pohjaa paranneltiin vielä kesän 1999 aikana, jolloin valmistui myös puinen kääntöpaikka sen päähän. Informaatiotaulu polun päähän saatiin kesän 2000 aikana. Reitti on periaatteessa mitoitettu liikuntaesteisille.

6.7 Ruukinalueen hoito

Jo työmaan ollessa käynnissä, käytettiin osa työpanoksesta ruukinalueen hoitoon ja siistinä pitämiseen. Työmaan päätyttyä ruukinaluetta on hoidettu Museovirastolle Iisalmen työvoimatoimiston varoin palkattujen työntekijöiden voimin (vuonna 1999 12 htkk , vuonna 2000 8 htkk). Eniten huomiota on vaatinut kasvillisuuden kurissa pitäminen, joka varsinkin paljaaksi raivatuilla raunioilla (tamppi, hiilihuoneet) sekä jokivarren pajukoissa on työlästä. Talvikaudella 1999 - 2000 uudella masuunilla särkynyttä ikkunaa lukuunottamatta ei muita korjausta vaativia vahinkoja ei suojarakennuksissa ole ilmennyt.

Tavoite on jatkossa tehdä havaintoja ruukinalueen hoitotarpeesta ja löytää sopiva taso työlle. Alueen laajuudesta johtuen ei kasvillisuuden hoitoa voida suorittaa intensiivisesti kuin hyvin rajatulla alueella.

7. YHTEENVETO

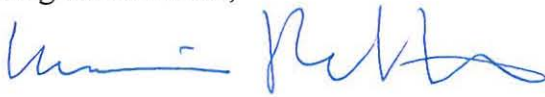
Kokonaisuutena arvioiden Jyrkkäkosken ruukin restaurointia voidaan pitää hyvin onnistuneena. Epäonnistunut urakoitsijavalinta tuli maksamaan työmaalle noin 500 000 mk erilaisten viivästymisten yms. muodossa, mutta suurin ongelmista voitiin paikata viimeisen työkauden aikana. Keskeistä kuitenkin on, että hankkeessa onnistuttiin noudattamaan alkuperäistä yleissuunnitelmaa, jonka tavoitteet saatiin pääpiirteissään toteutettua.

Museoviraston kannalta Jyrkkäkosken restaurointi on tuottanut runsaasti myönteistä julkisuutta sekä on edesauttanut muiden restaurointihankkeiden käynnistämistä maakunnan alueella.

Jatkossa Jyrkkäkosken ruukinalueen kehittäminen toivottavasti jatkuu. Seuraavien vuosien

tavoitteina tulisi olla yleisöinformaation kehittäminen ja lisääminen, opastiminnan kehittäminen, hiilisillan toteuttaminen uudelle masuunille sekä alueen hoidon ylläpito. Ruukinaluetta tuskin voidaan koskaan pitää valmiina ja siksi alueen hoito tulisikin nähdä jatkuvana prosessina, jossa tehtyjä toimenpiteitä tulee koko ajan arvioida ja kehittää.

Helsingissä 31.8.2000,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Karim Peltonen', written in a cursive style.

Karim Peltonen, tutkija